

Studievejledning for Modul 2

Forløb A

Sociologisk Samtidsanalyse

**Det Samfundsvidenskabelige Basisår
Aalborg Universitet
Forårssemesteret 2008**

Indholdsfortegnelse

Forløbsbeskrivelse – Forløb A.....	4
Vejledende krav til projektrapporten.....	4
Forløbsforelæsninger – beskrivelser.....	6
Forløbskurset.....	6
Forelæsninger.....	8
INTRODUKTION	8
SOCIAL DIFFERENTIERING OG SOCIAL ULIGHED, DEL 1	8
DEMOGRAFI, TID OG ARBEJDE.....	10
SOCIAL DIFFERENTIERING OG ULIGHED, del 2	13
Videnskabsteori, øvelse og statusseminarer	16
Videnskabsteori - Del 1-8.....	17
Del 1: Introduktion til kurset i videnskabsteori.....	17
Del 2: Erkendelse og sandhed I.....	18
Del 3: Erkendelse og sandhed II.....	18
Del 4: Samfundsvidenskabernes særlige status.....	19
Del 5: Postmoderne vidensbegreber.....	19
Del 6: Videnskabsteori og arbejdet med problemfeltet.....	20
Del 7: Værdier, politik og videnskab.....	20
Del 8: Videnskabsteori, projektdesign & metode	20
Litteraturoversigt til videnskabsteori.....	21
Litteraturliste til forløbet.....	22
Litteratursøgningskursus.....	22

Forløbsbeskrivelse – Forløb A

Dette forløb er udarbejdet i et samarbejde mellem Studienævnet for socialrådgiveruddannelsen og Studienævnet for sociologiuddannelsen.

Indholdet i forløbet er forsøgt tilrettelagt således, at socialrådgiverstuderende og sociologistuderende får relevant viden om sociologiske og socialpolitiske problemstillinger og udviklingstendenser i det danske samfund med særlig henblik på levevilkår og sociale problemer.

Sociologi og socialt arbejde har siden de to fags begyndelse været tæt forbundne. Mens sociologien har været optaget af at analysere årsager til sociale og samfundsmæssige problemer i det moderne samfund, så har socialt arbejde søgt at udvikle teorier og metoder til løsningen af disse problemer.

Forløbet består af et forløbskursus og et problemorienteret projektarbejde. I forløbskurset præsenteres og diskuteres empiriske undersøgelser af konkrete samfundsproblemer, der kan danne baggrund for og inspirere til et projektemne, som er særlig relevant for kommende socialrådgivere og sociologer.

Hovedaktiviteten på forløbet er et problemorienteret projektarbejde, der belyser en sociologisk eller socialpolitisk problemstilling. Projektarbejdet kan tage udgangspunkt i temaer og ideer fra forløbskurset, som beskrives nærmere neden for. Til hver forelæsning er der således nævnt en række mulige emner, som kunne tages op i projektarbejdet, samt supplerende litteratur, der kan uddybe emnet.

Til forløbet er der knyttet et korps af vejledere med bred viden inden for sociologi, sociale problemer, socialt arbejde, socialpolitik mv. Projektgrupperne skal være dannet senest fredag den 12. marts. En særskilt plan for gruppedannelsesprocessen vil blive lagt på nettet.

Projektvejledningen vil dels foregå i klynger á 4 – 5 grupper, dels som vejledning til den enkelte gruppe.

Vejledende krav til projektrapporten

Hovedkravet til projektrapporten er, at der er en klar og velargumenteret sammenhæng mellem problemstilling/problemformulering, teorier/forklaringer, empiriske undersøgelser og konklusion (den "*røde tråd*").

Projektrapporten bør i hovedtræk indeholde følgende (rækkefølgen er ikke bindende):

- En kort redegørelse for emnet.

- Hvad er der tidligere skrevet om emnet/problemfeltet¹ ud fra forskellige faglige eller tværfaglige synsvinkler (bl.a. i kursustilrettelse)?
- Overvejelser over forskellige typer af problemstillinger¹ og begrundelse for valg af problemstilling.
- En specificeret problemformulering, altså en kort og klar formulering af rapportens hovedspørgsmål.
- En diskussion af problemstillingens relevans. Hvorfor er den interessant, hvem er den relevant for, og hvad er den samfundsvidenskabelige relevans?
- *Dokumentation* af problemstillingen, det vil sige en redegørelse for de fremherskende teorier og/eller forklaringer, som projektet forholder sig til og evt. problematiserer, samt empirisk dokumentation for påstande om faktiske forhold.
- Præcisering af problemformuleringens centrale begreber m.v.
- Argumentation for *afgrænsninger*, valg og fravalg m.h.t. tid, rum etc.
- En *operationalisering*² af problemstillingen. M.a.o. hvordan skal analysen af problemstillingen gribes an (operationaliseres), og hvorfor netop på denne måde? Operationaliseringen kan omfatte opstilling af og argumentation for underspørgsmål eller hypoteser. Den skal omfatte:
  - *Argumentation for valg af undersøgelsesmetode og projektdesign*, det vil sige en redegørelse for den metodiske opbygning af projektet.
  - Et afsnit på 3 - 5 sider, hvor der redegøres for de *videnskabsteoretiske overvejelser* bag valg af metode og projektdesign.
  - *Argumentation for valg og fravalg af teorier/forklaringer*.
  - *Argumentation for valg og fravalg af empiri*. Såfremt der gennemføres en selvstændig empirisk dataindsamling, skal der ligeledes argumenteres for relevansen heraf.
- I forbindelse med analysen skal der foretages en vurdering af den udvalgte videnskabelige litteratur, der forholder sig til projektets problemstilling: På hvilken måde er litteraturens problemstillinger og resultater relevante for gruppens projektarbejde? Er fremlagte resultater dokumenterede og sandsynliggjorte? Forekommer fortolkningerne at være rimelige?
- Ligeledes skal der være en fortolkning af anvendt datamateriale og kilder i forhold til problemstillingen. Hvis det er relevant kan data præsenteres i tabeller og diagrammer. Der skal argumenteres for metoder til empirisk dokumentation og for fortolkning af den valgte empiri.
- En konklusion.

I studieordningen står anført, at P.3 afsluttes med en projektrapport, hvori indgår en angivelse af hensigtsmæssige organiseringer af det gruppebaserede projektarbejde med henblik på at styrke egen læring og læreprocesser i relation hertil. For at implementere disse krav bør procesdelen i rapporten typisk indeholde:

---

¹ Begreberne er præciseret i Olsen, Poul Bitsch og Kaare Pedersen (red): *Problemorienteret projektarbejde – en værktøjsbog*. Roskilde Universitetsforlag, 2003, Kapitel 2

² Se Olsen og Pedersen (2003), Kapitel 9

- Kort beskrivelse af vigtige elementer i måden gruppen har arbejdet på og argumentation for, hvorfor netop disse elementer er vigtige for Jeres gruppe (stikord: kommunikation, organisation, samarbejde med vejleder, informationssøgning, forudsætninger, samarbejdsaftaler, roller, læringsstile eller andet, I vurderer, har haft væsentlig betydning for projektarbejdet).
- Analyse af fordele og ulemper ved Jeres måde at arbejde på i relation til gruppemedlemmernes egen læring og det gruppebaserede projektarbejde som helhed.
- Refleksioner over fremtidige hensigtsmæssige måder, som gruppens projektarbejde vil kunne organiseres på - altså et fremadrettet perspektiv, der tager afsæt i analysen af ovenstående elementers betydning for egen læring og læreprocesser.
- Procesdelen bør fylde omkring 5 sider.

Projektrapporten skal have en klar struktur og være formuleret i et sagligt og præcist sprog. Formelle krav til dokumentation (kildeangivelse, litteraturliste) og præsentation (citater, tabeller og figurer) skal være opfyldt. Referencer og litteraturliste følger retningslinjerne fra tidsskriftet Dansk Sociologi – se hertil: <http://www.dansksociologi.dk/default.asp?hovedmenu=2&undermenu=10>

Rapporten må højst fylde 80 normalsider á 2400 enheder. Sidetallet er inkl. litteraturliste, eventuelle bilag, procesdel, osv. Projektet for individuelle studerende må max. fylde 30 sider inkl. litteraturliste, eventuelle bilag m.m.

Forløbsforelæsninger – beskrivelser

Forløbskurset

Forløbskurset Sociologisk Samtidsanalyse supplerer grundkurset i sociologi med en række forelæsninger, der formidler konkret viden og kundskab om aktuelle træk ved det danske samfund og sætter denne viden ind i en sociologisk og socialpolitisk tolkningsramme.

Kurset skal give ideer til projektarbejdet på 2. semester og skabe forudsætninger for en begyndende kompetence til sociologisk analyse. Alle forelæsninger vil desuden indeholde referencer til og diskussioner af sociologisk metode, hvorfor kurset også supplerer og ikke mindst konkretiserer det almene kursus i Sociologisk metode.

Kurset er bygget op omkring to hovedtemaer:

Første tema omhandler aktuelle studier af udviklingen og ændringerne i befolkningens sammensætning og de forhold, der bestemmer denne udvikling, fx fertilitet, dødelighed og vandringer. Under denne overskrift belyses blandt andet aldringen af den danske befolkning og de konsekvenser dette kan få for pensionssystemer og sundhedsvæsen. Ligeledes belyses udviklingen i børnetallet og skilsmisser med særlig henblik på at diskutere udviklingen i familieformer mv. Endelig diskuteres også ændringer i balancen mellem arbejdsliv og familieliv, og de konsekvenser et øget tidsforbrug på arbejdsmarkedet kan have for blandt andet børns socialisering og familiens funktionsmåde.

Andet tema omhandler forskellige dimensioner af social differentiering, ulighed og fattigdom i Danmark. Fattigdom er ikke noget, man umiddelbart forbinder med det danske samfund. Hvorvidt der findes grupper i samfundet, som kan karakteriseres som fattige, afhænger blandt andet af, om man definerer fattigdom absolut eller relativt. Politisk har der været en vis diskussion af, hvorvidt man i Danmark, som det kendes fra andre lande, burde indføre en fattigdomsgrænse. Fattigdom og ulighed er imidlertid ikke kun et materielt eller økonomisk spørgsmål. Andre forhold, ikke mindst uddannelse, er ofte afgørende for forskellige gruppers muligheder for at forbedre sine levekår. Derfor diskuteres også uligheden i det danske uddannelsessystem. Ofte hører man, at uligheden overføres eller går i arv fra forældre til børn. Men social arv er ikke noget entydigt begreb, og det er vigtigt at overveje, hvordan dette begreb anvendes i sociologiske undersøgelser og i praktisk socialt arbejde. Uligheden i samfundet afspejles også geografisk og rumligt i form af polarisering og segregering i boligområder. Det betyder, at visse kvarterer i stigende grad bliver forbeholdt de mest velstillede dele af befolkningen, mens de dårligere stillede koncentrerer geografisk i andre områder. Ikke mindst diskussionen om de etniske minoriteters skæve fordeling i boligmassen har været intens. Dette har blandt andet ført til en interessant politisk og forskningsmæssig fokus på særligt udsatte områder som "ghettoer" eller "integrationsssluse". Endelig sætter kurset fokus på udsatte børns vilkår i det danske samfund, og anbringelser udenfor hjemmet diskuteres som socialpolitisk strategi. Kurset afsluttes med en forelæsning om de ændrede rammebetingelser for at praktisere socialt arbejde, fx konsekvenserne af den nyligt implementerede kommunalreform.

Til hver forelæsning vil der være en mindre tekst at forberede. Alle forelæsninger foregår i Auditorium T. Selve kursusplanen ser ud på følgende måde:

Forelæsninger

INTRODUKTION

1) Fredag d. 29. februar 9-12: Introduktion til forløbet v/ lektor Lars Skov Henriksen, lektor Anja Jørgensen og lektor Jan Brødslev Olsen

- 1) Velkomst og introduktion til forløb A.
- 2) Forløbskurset og dets relevans for socialrådgivere og sociologer – samt noget om sammenhængen mellem sociologi og socialt arbejde.
- 3) Projektarbejde, projektemner, projektvalg, gruppedannelse og tidsplan.

Litteratur:

- Jacobsen, Michael Hviid & Keith Pringle: ”Indledning. At forstå det sociale – om sociologien i socialt arbejde og socialt arbejde i sociologien”. I Jacobsen, Michael Hviid & Keith Pringle (red.): *At forstå det sociale*. Akademisk Forlag. Under udgivelse. Side 1 – 14.

SOCIAL DIFFERENTIERING OG SOCIAL ULIGHED, DEL 1

2) Mandag d. 3. marts 12-14: Social ulighed og uddannelse v/post doc. Trond Beldo Klausen

Viden bliver tit fremhævet som det, Danmark skal leve af i fremtidens ’globaliserede’ samfund. I den forbindelse har formel uddannelse en nøglerolle. Men uddannelse er skævt fordelt, og afkastet af uddannelse varierer med social oprindelse. Forelæsningsen præsenterer nyere dansk forskning vedrørende social skævrekruttering til uddannelse og den efterfølgende sociale ulighed på arbejdsmarkedet blandt personer på samme uddannelsesniveau.

Litteratur:

- Hansen, Erik Jørgen (2003), *Uddannelsessystemerne i sociologisk perspektiv*. Kapitel 5: ”Den sociale rekruttering – og intelligensreserven”. København: Hans Reitzels Forlag, s. 94 – 112. (18 s)
- Klausen, Trond Beldo (2006), *Et spørgsmål om klasse?* Ph.d.-afhandling, Aalborg Universitet. Kapitel 5.4. ”Oprindelsesklasse og uddannelse”, kapitel 6.4. ”Forskellige uddannelsesvalg ved samme præstationsniveau?”, kapitel 6.5 ” Er gode karakterer vigtigere for de ’lavere’ klasser?” og kapitel 7.6 ”Varierer sammenhængen mellem social oprindelsesklasse og indkomst med uddannelsesniveau?“, s. 97 – 100, 116 – 125 og 148 – 153. (17 s).

Supplerende litteratur:

- Hansen, Erik Jørgen (2003), *Uddannelsessystemerne i sociologisk perspektiv*. Kapitel 2: "Hvorfor mere og mere uddannelse?". København: Hans Reitzels Forlag, s. 33 – 53.
- Bills, David B (2004), *The Sociology of Education and Work*, kapitel 3: "Two models of the Relationships Between Education and Work", Malden – Oxford – Victoria: Blackwell Publishing, s. 37 - 60.
- Collins, Randall (1979), *The Credential Society: An Historical Sociology of Education and Stratification*, New York – San Francisco – London: Academic Press.
- Klausen, Trond Beldo (2002), "En lukket elite?". I Gulbrandsen, Trygve et al., *Norske makteliter*. Oslo: Gyldendal Akademisk. s. 75 -92.

Relaterede projektemner:

- Hvad kan forklaringerne på den sociale skævrekruttering til uddannelse være?
- Hvorfor opnår personer med forskellig social oprindelse ikke det samme udbytte på arbejdsmarkedet – selv ved samme uddannelse?

3) Tirsdag d. 4. marts 16-18: Social ulighed, social arv og social opdrift v/ lektor Morten Ejrnæs

Social arv er et ofte benyttet men uklart begreb. Det er uklart, *hvad* der arves, fra *hvem*, der arves og *hvorfor*, der arves. Det bevirker, at der er frit slag mht. at lave sin egen private definition af social arv, som harmonerer med ens øvrige holdninger. Dette forhold er imidlertid et stort problem, når begrebet social arv både er et populært begreb i forskning og i pædagogisk, socialt og sundhedsmæssigt arbejde. Målet med den anvendelsesorienterede forskning er, at forskningsresultaterne skal kunne bruges af politikere og embedsmænd til planlægning af forebyggende og behandlende arbejde, og de skal kunne bruges af praktikerne i deres daglige arbejde, således at de bedre kan forstå og forklare problemerne og på denne baggrund tilrettelægge og udføre det daglige arbejde mere kvalificeret. Undervisningen fokuserer på anvendelsen af begrebet social arv i forskningen og de forskningsresultater, der er produceret under det i 2005 afsluttede forskningsprogram. Begrebets anvendelse blandt praktikere og politikere diskuteres på denne baggrund.

Litteratur:

- Ejrnæs, Morten, Gabrielsen, Gorm og Nørrung, Per (2006): *Social opdrift – social arv*, 2. udgave, Akademisk Forlag s. 15–31, 32-46 og 263-284
- Ploug, Niels (red.) (2003: *Vidensopsamling om social arv*, Socialforskningsinstituttet, s. 15 – 40

Supplerende litteratur:

- Ejrnæs, Morten (2006): Chanceulighed og risikofaktorer relevante begreber for vejledere - Faglige alternativer til begrebet social arv i pædagogisk arbejde og vejledning / Ejrnæs, Morten. In: *Perspektiver på vejledning*. Vol. 1 Viborg: Forlag PUC & Udviklings- og Videncenter for Vejledning

- Ejrnæs, Morten (2006): Forskningsperspektiver uden pointer: En kritisk vurdering af forskningsprogrammet om social arv, Dansk Pædagogisk Tidsskrift, nr. 1. årg. 2006, s. 58 - 65
- Birch, Tina og Ejrnæs, Morten 2005: Social arv i pædagogisk arbejde – et relevant fagligt begreb eller en skadelig myte? / In: BUPL Nordjylland. p. 17
[http://www.bupl.dk/web/web053.nsf/b069c67598cb4d51c1256c000028e7a4/fe480c770d1852c3c1257099004b1a72/\\$FILE/social%20arv.pdf](http://www.bupl.dk/web/web053.nsf/b069c67598cb4d51c1256c000028e7a4/fe480c770d1852c3c1257099004b1a72/$FILE/social%20arv.pdf)

Relaterede projektemne:

- Hvilke egenskaber arves og hvilke arves ikke – statistisk belyst og teoretisk forklaret?
- Hvordan er den herskende opfattelse af social arv blevet dannet?
- Hvilke risikoopfattelser findes i forskellige befolkningsgrupper, og hvad betyder de for disse gruppers livskvalitet (forventninger til fremtiden)?
- Hvad betyder forskellige opfattelser af social arv for praktikernes møde med klienterne?

DEMOGRAFI, TID OG ARBEJDE

4) Onsdag d. 5. marts 12-14: Aktuelle socio-demografiske udviklinger i Danmark v/ lektor Lisbeth B. Knudsen

I denne forelæsning gennemgås hovedlinierne i udviklingen i fertilitet, mortalitet og migration i Danmark, med hovedvægt på de seneste årtier, men også med et længere tidsperspektiv. Det illustreres med eksempler, hvordan et kendskab til den demografiske udvikling er væsentlig for samfundsvidenskaberne.

Litteratur:

- Knudsen, Lisbeth B. (2007). *Introduktion til demografisk metode*. Syddansk Universitetsforlags Metodeserie for Social- og Sundhedsvidenskaberne. Bind 1. Odense: Syddansk Universitetsforlag, kapitlerne 1, 2 og 8.
- *Befolkningens udvikling 2006*. Kbh: Danmarks Statistik 2007.
 Kan downloades gratis fra <http://www.dst.dk/TilSalg/Boghandel/Indhold.aspx?address=befudv>
 Bogen anvendes løbende i Lisbeth B. Knudsens tre forelæsninger

Relaterede projektemner:

- Hvordan har sammensætningen af indvandrerbefolkningen ændret sig i de seneste årtier – mht. oprindelsesland, køns- og alderssammensætning? Hvilke sociale konsekvenser kan denne ændring have?
- Hvordan har sammenhængen mellem udviklingen i erhvervsarbejde for kvinder, familieformer og antal børn (fertilitet) udviklet sig siden 1970 eller 1950.
- Hvordan er udviklingen i vandringer (indvandrere og flygtninge) til Europa/EU?

5) Fredag d. 7. marts 10-12: Får danskerne næsten ingen børn og bliver de skilt som aldrig før? v/ lektor Lisbeth B. Knudsen

I forelæsningen gennemgås forskellige kilder, der kan bruges til at beskrive udviklingen i fertilitet og familiedannelse/-opløsning i Danmark, og der gives eksempler på, hvad forskellige beregnede mål kan sige hver for sig, og hvordan de kan supplere hinanden. Vi prøver at trække tæppet væk under nogle udbredte myter om familiens opløsning.

Litteratur:

- Knudsen, Lisbeth B. (2007). *Introduktion til demografisk metode*. Syddansk Universitetsforlags Metodeserie for Social- og Sundhedsvidenskaberne. Bind 1. Odense: Syddansk Universitetsforlag, kapitlerne 4 og 5.
- Knudsen, Lisbeth B (2004). Nye familieformer og færre børn. I: Ploug N, Henriksen H, Kærgård N. (red.) *Den danske velfærdsstats historie*. København: Socialforskningsinstituttet 2004. s. 224-59 Kan downloades fra www.sfi.dk

Supplerende litteratur:

- Lindhardt Olsen, Annemette, Dorte Larsen og Anita Lange. *Vielser og skilsmisser - børn i skilsmisser*. København 2005: Danmarks Statistik

Relaterede projektemner:

- Hvem gifter sig med hvem? Har indvandringen haft betydningen for forekomsten af blandede ægteskaber? Hvordan er udviklingen i nationaliteter, der indgår i blandede ægteskaber (dvs. hvilke nationaliteter)
- Hvordan hænger ægteskab og børnefødsler sammen? Er der geografiske, aldersmæssige eller sociale forskelle?
- Hvordan har udviklingen i skilsmisser været? Hvem gifter sig igen, når de er blevet skilt? Hvordan kan udviklingen i skilsmisser evt. forklares i relation til den generelle samfundsudvikling?

6) Mandag d. 10. marts 11-13: Nye Betingelser for tid, arbejde og familieliv v/ Professor Jens Tonboe

Siden 2002 er Danmark blevet et af den vestlige verdens mest udprægede arbejdssamfund. Vi er gået fra arbejdsløshed til overbeskæftigelse. Denne udvikling er forbundet med en række paradokser: De fleste danskere ønsker mere fritid, men i praksis arbejder flere mere. Velfærd forudsætter mere arbejde, men arbejdet stresser flere og slider flere ned. Regeringen vil føre familiepolitik, men fremmer arbejdsmarkedet og udhuler familielivet. Resultatet er blevet, at arbejdet og arbejdslivet gennemsyrrer alt socialt, danner standard for alt og skaber nye og større skel mellem de, der bidrager, og de, der ikke gør. Murerne omkring "Fort Danmark" kan nu brydes, men kun af de, der kan og vil bidrage til vores forsørgelse på vores betingelser.

Litteratur: (i prioriteret rækkefølge):

Jens Tonboe (2004) "I dit ansigts sved ....." I Jacobsen og Tonboe (red.): *Arbejdssamfundet*. København: Hans Reitzel: 27-54.

Arlie Hochschild (2004) "Gennem sprækker i tidsfælden". I Jacobsen og Tonboe (red.): *Arbejdssamfundet*. København: Hans Reitzel: 107-130.

Jens Tonboe (2007) "Balanceproblemer?". *Dansk Sociologi* 18 (2): 89-95.

Supplerende Litteratur:

- Resten af Jacobsen og Tonboe (2004) *Arbejdssamfundet*. København: Hans Reitzel.
- Familie og Arbejdslivskommissionen (2007): *Chance for Balance. Et fælles ansvar*. København. (Kan downloades fra www.familieogarbejdsliv.dk).
- Familienministeriet (2007) *Debat om en moderne familiepolitik* (Kan downloades fra Velfærdsministeriets hjemmeside – sammen med andet materiale)

Relaterede projektemner:

- Udviklingen af arbejde og beskæftigelse som kilden til anerkendelse og socialt medborgerskab.
- Nedslidning og stress i den offentlige velfærdssektor.
- Effektivisering og rationalisering af fritid og familieliv.
- Tidligere klar og senere færdig: Disciplinering af uddannelsessektoren og inddragelse af "det grå guld".
- Det danske arbejdssamfund i europæisk og globalt perspektiv.

7) Onsdag d. 12. marts 10-12: Det aldrende Danmark v/ lektor Lisbeth B. Knudsen

I denne forelæsning gennemgås udviklingen af det aldrende samfund. Det diskuteres, hvilke mål og beregninger, der ligger bag den aktuelle diskussion af 'ældrebyrden' og hvilke politiske konsekvenser, det har, om analyserne foretages ud fra rent demografiske eller ud fra økonomiske perspektiver.

Litteratur:

- Knudsen, Lisbeth B. (2007). *Introduktion til demografisk metode*. Syddansk Universitetsforlags Metodeserie for Social- og Sundhedsvidenskaberne. Bind 1. Odense: Syddansk Universitetsforlag, kapitlerne 3 og 7.
- Meijer, Mathias. Befolkningsaldringens overvurderede konsekvenser. Ældrebyrden til eftersyn. *Dansk Sociologi* 2005; 16 (1): 35-53

Supplerende litteratur:

- Teknisk analyserapport fra velfærdskommissionen (nov. 2005). Især kapitlerne 2 og 3. Rapporten kan downloades gratis fra: http://www.fm.dk/db/filarkiv/18663/Samlet_teknisk_analyserapport.pdf

Relaterede projektemner:

- Hvordan ser aldringen i Danmark ud i forhold til i Europa? Hvilke karakteristika ved den demografiske udvikling i Europa eller udvalgte lande kan forklare den eventuelle forskel til Danmark?
- Beskriv udviklingen i byrdeforholdet i Danmark siden 1950 og diskuter sociologiske, politiske og samfundsøkonomiske konsekvenser heraf.
- Analyser indvandringen til Danmark i relation til aldringen. Kan indvandring løse nogle af de forudsete problemer, der er ved aldring?

SOCIAL DIFFERENTIERING OG ULIGHED, del 2

8) Fredag d. 14. marts 10-12: Udviklingen i fattigdom og social eksklusion i Danmark over de sidste 25 år. Gæsteforelæsning v/ professor Jørgen Elm Larsen, Sociologisk Institut, Københavns Universitet.

Hvad er fattigdom og social eksklusion, og hvordan kan man måle fattigdom og social eksklusion? Hvordan har fattigdom og social eksklusion udviklet sig i Danmark i det sidste kvarte århundrede? Hvilke forhold har bidraget til forøgelse eller reduktion af fattigdom og social eksklusion i denne periode: økonomi, politik, familieforhold m.m.? Hvordan kan man forklare udsathed for fattigdom og social eksklusion: er risikoen for at blive udsat for fattigdom og social eksklusion struktureret efter klasseforskelle, kønsforskelle og etniske forskelle, eller er der tale om tilfældigheder og uheld over livsforløbet?

Litteratur:

- Larsen, Jørgen Elm (2000): Klassebiografi og individuel biografi. Social Kritik, nr. 67, side 59-77.
- Larsen, Jørgen Elm (2005): Fattigdom og social eksklusion. Tendenser i Danmark over et kvart århundrede. Socialforskningsinstituttet 04: 27, side 10-26. Supplerende kan læses side 222-265.

9) Tirsdag d. 25. marts 14-16: Segregering og polarisering i boligområder v/Lektor Anja Jørgensen

I denne forelæsning fokuseres der på den stigende sociale segregering og polarisering, som har fundet sted i større danske byer gennem de sidste 10-15 år. Med udgangspunkt i to socialt belastede boligområder diskuteres vilkår for social integration og udviklingen af lokalt fællesskab.

Litteratur:

- Niels Glavind: Polarisering på boligområdet. *Ugebrevet A4*, 2004. Kan downloades fra:

<http://www.aeraadet.dk/regado.jsp?type=page&id=27>

- Hans Skifter Andersen og Sølvi Karin Børresen: Ghetto eller integrationsssluse. *DJØF ONline*:

http://www.djoef.dk/online/?MIval=view_artikel&&action_ID=3&ID=10404

Supplerende litteratur:

- Hans Thor Andersen (2005): *Storbyens ændrede social geografi*. København:C.A. ReitzelsForlag.

- Jytte Agergaard og Lars Winther (red.) (2003): *Geografiernes Globalisering*. København:Akademisk.

- Mike Savage (m.fl.) (2005): *Globalization & Belonging*. London:Sage.

- Zygmunt Bauman (2002): *Fællesskab*. København:Hans Reitzels Forlag.

- Norbert Elias, John Scotson (1994): *The Established and the Outsiders*. London:Sage.

- Stephen Graham and Simon Marvin (2002): *Splintering Urbanism*. London:Routledge.

- Anja Jørgensen (2006): *Når kvarteret opdager sig selv*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

- Robert E. Park and Ernest W. Burgess (1925): *The City*.Chicago: The University of Chicago Press.

Relaterede projektemner:

- Social - og geografisk segregering i danske storbyer
- Social interaktion i det offentlige rum
- Integration og lokalt fællesskab i den senmoderne storby
- Ghettorisering og ghettoliv
- Naboskab og lokale konflikter
- NIMBY syndromet (Not In My Backyard)
- Integration af sindslidende i såkaldt normale boligområder
- Global vs. lokal social forankring
- Mobilitet i hverdagslivet

10) Onsdag d. 26. marts 8-10: Socialt arbejde under ændrede rammevilkår v/Frank Nielsen

Socialpolitiske ændringer skaber andre rammer for udførelsen af det sociale arbejde. I forelæsningen bliver der sat fokus på de udviklingstendenser, der har præget dansk socialpolitik de seneste 20 år og de dermed forbundne ændrede rammer for socialt arbejde og de krav der stilles til socialrådgiverne. Der bliver i forbindelse med forelæsningen lagt særlig vægt på værdiskiftet i socialpolitikken, lovbundne

arbejdsmetoder og de ændringer kommunalreformen 2007 har medført for organiseringen og udførelsen af det sociale arbejde.

Litteratur:

- Guldager, Jens (2002): Metodevejen - en ny hovedvej eller en blindgyde? Uden for nummer 5
- Arbejdsmarkedsstyrelsen: Bekendtgørelse nr. 552 af 19. juni 2003. Bekendtgørelse om beskrivelse, udvikling og vurdering af arbejdsevnen.
- Bundesen, Peter (1998): Socialpolitisk introduktion. Odense Universitetsforlag. Kap. 1: "Socialpolitikens udvikling fra fattighjælp til velfærdsstat".

Relaterede projektemner

- Beskæftigelsesindsatsen over for flygtninge og indvandrere.
- Det rummelige arbejdsmarked - illusion eller realitet?
- Socialrådgiveren i beskæftigelsesindsatsen – vejleder, rådgiver eller samfundsøkonomisk agent?
- Forholdet mellem system og klient i det sociale arbejde
- Kommunalreformens betydning for socialt arbejde

11) Fredag d. 28. marts 12-14: Udsatte børn og anbringelser v/Karin Kildedal

I Danmark har det været sådan, at man gennem de sidste mange år har kunnet dokumentere at der er ca. 20 % af de danske børn, der har vanskeligheder på et eller andet niveau, heraf er ca. 5 % i kontakt med det sociale system og ca. 1 % af børnene anbragt uden for eget hjem. Der har gennem mange år med jævne mellemrum været kritik af det sociale arbejde med børn og unge, hvilket har ført til diverse stramninger i lovgivningen, og til et konstant arbejde med at udvikle nye metoder rettet mod det sociale arbejde med disse børn. Den seneste lovgivning der er kommet hedder anbringelsesreformen – men dækker dog langt mere end anbringelser. I denne lov er der også klare, værdibaserede forventninger til det socialfaglige arbejde.

Litteratur:

Per Schultz Jørgensen: Risikobørn i Danmark. Artikel i *Social Kritik*, nr., 84, december 2002, side 98-110 (lægges til selvkopiering)

Anbringelsesreformen:

<http://anbringelsesreformen.servicestyrelsen.dk/wm140320>

Læs indledning og kap. 2 og 3

Projektemner

- Giver rammerne for det sociale arbejde med børn og unge muligheder nok
- Lovgivnings muligheder for at styre socialfagligt arbejde på dette område
- Børn i risikozonen – og deres muligheder for at påvirke eget liv
- Kravet om reel inddragelse af børn og forældre i eget liv: Hvilke samfundsmæssige dilemmaer er der i det?

Videnskabsteori, øvelse og statusseminarer

Kurset i videnskabsteori evalueres som en del af projekteksamen. Dette sker gennem udarbejdelse af et afsnit i projektrapporten om de videnskabsteoretiske overvejelser bag metodevalg og projektdesign (se krav til projektrapporten ovenfor).

Til støtte for arbejdet med at integrere de videnskabsteoretiske overvejelser i projektarbejdet og den endelige projektrapport afholdes der på forløbet en **øvelse i videnskabsteori**.

Øvelsen afholdes i forbindelse med kursusgang nr. 8 i videnskabsteorikurset om sammenhængen mellem videnskabsteori og projektdesign (se kursusbeskrivelsen nedenfor). Denne kursusgang fokuserer på sammenhængen mellem projektets genstand, ontologiske antagelser og gyldighedsfordring på den ene side og projektets opbygning, design og metodevalg på den anden side. I øvelsen vil hver projektgruppe blive bedt om at overføre de mere generelle overvejelser til eget projekt. Der udleveres spørgsmål til øvelsen, som hver projektgruppe besvarer. Hver gruppe har til opgave at fremlægge sin egen besvarelse samt opponere på en af de øvrige grupper i klyngen. Øvelsen er lagt an på at grupperne gensidigt giver konstruktiv feedback og støtter hinanden i arbejdet med de videnskabsteoretiske overvejelser. Øvelsen afholdes 28. og 29. april og organiseres i klyngen. I øvelsen deltager klyngens projektvejleder. Øvelsen tilrettelægges sådan, at produktet af gruppens arbejde efter revision kan indgå som det videnskabsteoretiske afsnit i projektrapporten.

Til yderligere støtte for projektarbejdet afholdes også to seminarer i klyngen. Seminar nr. 1 er et **problemformuleringsseminar**, hvor gruppen skal fremlægge og argumentere for sin problemformulering. Hver projektgruppe skal desuden opponere på en anden projektgruppes arbejde. Problemformuleringsseminaret organiseres i klyngen og har deltagelse af vejleder samt en opponertvejleder. Seminaret afholdes i dagene fra d. 25/3 til d. 31/3.

Seminar nr. 2 er et **statusseminar**, der afholdes i dagene fra d. 13/5 til d. 16/5. Hver projektgruppe skal her fremlægge status for projektarbejdet samt opponere på en anden projektgruppes arbejde. Statusseminar nr. 2 organiseres ligeledes i klyngen og har deltagelse af vejleder samt en opponertvejleder.

Videnskabsteori - Del 1-8

v/Jakob Rathlev

Kursets formål og indhold

Formålet med kurset i videnskabsteori er at introducere til videnskabsteoretiske problemstillinger med det formål at styrke den videnskabsteoretiske og metodiske refleksion og argumentation i projektet.

Der gives en introduktion til samfundsvidenskabernes oprindelse og mål, herunder forholdet til humaniora og naturvidenskab, og der gives en grundlæggende indføring i de videnskabsteoretiske problemstillinger, som er relevante for samfundsvidenskabelige studier – med henblik på refleksion over de teorier, metoder og begreber de studerende anvender i deres projekt. Med reference til centrale videnskabsteoretiske retninger belyses erkendelsesmæssige forudsætninger for og konsekvenser af de valg, der foretages i det problemorienterede projektarbejde.

Kurset består af en forelæsningsrække (2 ECTS) samt øvelser (1 ECTS). I kursets første del introduceres til forskellige videnskabsteoretiske positioner. Herefter præsenteres videnskabsteorien som analyseværktøj i problemfeltet. I kursets anden del fokuseres på sammenhængen mellem videnskabsteori og projektdesign. I tillæg hertil afvikles øvelser særskilt på de respektive projektforsøg – nærmere info herom følger.

Litteratur

Der læses i gennemsnit ca. 50 sider til hver forelæsningsgang, som fordeler sig på to grundbøger samt en række supplerende tekster i kompendium:

- Langergaard, Luise Li, Søren Barlebo Rasmussen & Asger Sørensen (2006), *Viden, videnskab og virkelighed*, Forlaget Samfundslitteratur.
- Buch-Hansen, Hubert og Peter Nielsen (2005): *Kritisk realisme*, Roskilde Universitetsforlag.
- Kompendium til videnskabsteori (+ sider fra bog til ”Sociologisk metode”)

Del 1: Introduktion til kurset i videnskabsteori

v/Jakob Rathlev

Den første forelæsning giver en introduktion til videnskabsteori. Hvad er videnskabsteori, og hvilke spørgsmål om fx sandhed, viden, ontologi og epistemologi vil kursusforløbet beskæftige sig med? Forelæsningen vil endvidere med et eksempel diskutere, hvorfor man som studerende på en samfundsvidenskabelig uddannelse kan have god brug for at forholde sig til videnskabsteori.

Litteratur:

§Langergaard, Luise Li, Søren Barlebo Rasmussen & Asger Sørensen (2006), *Viden, videnskab og virkelighed*, kapitel 1-4, side 13-65 (52 sider)

Overheads/Plancher

De anvendte overheads vil være tilgængelige efter forelæsningen.

Del 2: Erkendelse og sandhed I

v/ *Jakob Rathlev*

Forelæsning 2 vil sammen med forelæsning 3 præsentere forskellige videnskabsteoretiske positioner, der alle diskuterer forholdet mellem vores erkendelse og den verden, vi erkender. Diskussionen angår dels det ontologiske spørgsmål om verdens eksistens, og dels det epistemologiske spørgsmål om, hvilken status og gyldighed vi kan tillægge vores viden om verden. I denne forelæsning vil vi diskutere de logiske positivister, Poppers kritiske rationalisme og Kuhns mere videnskabshistoriske bud på, hvilken erkendelse og sandhed videnskaberne kan "producere" og hvorfor.

Litteratur:

§Langergaard, Luise Li, Søren Barlebo Rasmussen & Asger Sørensen (2006), *Viden, videnskab og virkelighed*, kapitlerne 5-7, side 67-105 (28 sider) (disse tre kapitler dækker også del 3)

§Carsten A. Koch: "Kritisk rationalisme" i Fuglsang, Lars og Poul Bitsch Olsen: *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne*, Roskilde Universitetsforlag, 2004, side 79-111 (33 sider) (optrykt i kompendium)

Overheads/Plancher

De anvendte overheads vil være tilgængelige efter forelæsningen.

Del 3: Erkendelse og sandhed II

v/ *Jakob Rathlev*

I forelæsning 3 ser vi videre på spørgsmålet om erkendelse og sandhed, men fra en anden vinkel. Vi diskuterer dels Bhaskars realistiske position, der lægger vægt på betydningen af eksistensen af en uafhængig verden, og vi ser på hvordan en sådan realistisk position kommer til udtryk inden for samfundsvidenskaberne i fx marxismen.

Litteratur:

§Langergaard, Luise Li, Søren Barlebo Rasmussen & Asger Sørensen (2006), *Viden, videnskab og virkelighed*, kapitel 5-7, siden 67-105 (28 sider) (allerede læst i del 2)

§Buch-Hansen, Hubert og Peter Nielsen (2005): *Kritisk realisme*, Samfundslitteratur, Roskilde Universitetsforlag, kapitel 1, 2 og 3 (44 sider)

Overheads/Plancher

De anvendte overheads vil være tilgængelige efter forelæsningen.

Del 4: Samfundsvidenskabernes særlige status

v/ *Jakob Rathlev*

I forelæsning 4 og 5 vil vi rette blikket mod forskellige positioner, der tager afstand fra det sandhedsbegreb og den diskussion, der blev præsenteret i forelæsning 2 og 3. Udgangspunktet for såvel fænomenologien som hermeneutikken, som diskuteres i forelæsning 4, er, at samfundsvidenskaberne og humaniora har en anden genstand (samfundet, mennesket, ånd) end naturvidenskaberne, og derfor må vi formulere et andet begreb om sandhed og erkendelse.

Litteratur:

§Langergaard, Luise Li, Søren Barlebo Rasmussen & Asger Sørensen (2006), *Viden, videnskab og virkelighed*, kapitel 9, side 119-131 (12 sider)

§Gilje, Nils og Harald Grimen (2002): Samfundsvidenskabernes forudsætninger, Hans Reitzels Forlag, kap 7, side 164-199 (36 sider), (Optrykt i kompendium)

Overheads/Plancher

De anvendte overheads vil være tilgængelige efter forelæsningen.

Del 5: Postmoderne vidensbegreber

v/ *Jakob Rathlev*

I denne forelæsning ser vi på den postmoderne eller poststrukturalistiske kritik af forestillingen om erkendelse som hhv. sandhed eller fortolkning. Videre ser vi på, hvilke alternative vidensbegreber og analysestrategier, der så tilbydes.

Litteratur:

§Langergaard, Luise Li, Søren Barlebo Rasmussen & Asger Sørensen (2006), *Viden, videnskab og virkelighed*, kapitel 10, side 133-142 (9 sider)

§Wenneberg, Søren Barlebo (2000): Socialkonstruktivisme. Positioner, problemer og perspektiver, Kapitel 4 og 15, side 55-67 og 188-197 (23 sider) (Optrykt i kompendium)

§Buch-Hansen, Hubert og Peter Nielsen (2005): *Kritisk realisme*, Samfundslitteratur, Roskilde Universitetsforlag, kapitel 5 (19 sider)

Overheads/Plancher

De anvendte overheads vil være tilgængelige efter forelæsningen.

Del 6: Videnskabsteori og arbejdet med problemfeltet

v/ *Jakob Rathlev*

I denne forelæsning vil vi opsummere de forskellige positioner, som indtil nu er blevet gennemgået. Hvilke videnskabsteoretiske problemstillinger går på tværs, og hvad er det egentlig, de diskuterer? Hvordan kan man bruge det 'videnskabsteoretiske landskab' til at analysere den teori og empiri, man arbejder med i et projekt?

Litteratur:

Ingen

Overheads/Plancher

De anvendte overheads vil være tilgængelige efter forelæsningen.

Del 7: Værdier, politik og videnskab

v/ *Jakob Rathlev*

Et særligt og tværgående spørgsmål inden for videnskabsteorien, som især har relevans for samfundsvidenskaberne, er spørgsmålet om forholdet mellem værdier, politik og videnskab. Hvilken status kan videnskaben tillægges. Er den neutral og værdifri, eller bygger den altid på bestemte værdier, der derfor må gøres tydelige? Vi ser på den værdirelativistiske opfattelse af videnskabernes 'neutralitet' og på kritisk teori, der opstiller en friggørende erkendelsesinteresse som grundlaget for samfundsvidenskaberne.

Litteratur:

§Langergaard, Luise Li, Søren Barlebo Rasmussen & Asger Sørensen (2006), *Viden, videnskab og virkelighed*, kapitel 11-12, side 143-164 (21 sider)

§Heine Andersen: "Samfundsteori, moral og de civile samfund" i Andersen, Heine og Lars Bo Kaspersen: *Klassisk og moderne Samfundsteori* (2005), Hans Reitzels Forlag, 2. udgave, side 479-496 (18 sider) (Optr trykt i kompendium)

§Heine Andersen: "Kritisk teori", i Heine Andersen (red.) (2002): *Videnskabsteori og metodelære. Introduktion* (4. udg.) *Samfundslitteratur*, side 183-204 (22 sider) (Optr trykt i kompendium)

§Buch-Hansen, Hubert og Peter Nielsen (2005): *Kritisk realisme*, *Samfundslitteratur*, Roskilde Universitetsforlag, kapitel 4 (15 sider)

Overheads/Plancher

De anvendte overheads vil være tilgængelige efter forelæsningen.

Del 8: Videnskabsteori, projektdesign & metode

v/ *Jakob Rathlev*

I denne første forelæsning om sammenhængen mellem videnskabsteorien og projektdesignet ser vi på, hvordan videnskabsteoretiske problemstillinger kan have

betydning i projektarbejdet. Især ser vi på sammenhængen mellem projektets genstand, ontologiske antagelser og gyldighedsfordring på den ene side og projektets opbygning, design og metodevalg på den anden side. Endvidere vil vi i denne forelæsning diskutere eksempler på design inden for forskellige forståelsesrammer.

Litteratur

§Langergaard, Luise Li, Søren Barlebo Rasmussen & Asger Sørensen (2006), *Viden, videnskab og virkelighed*, kapitel 13, side 165-177 (12 sider)

§Bryman, Alan: *Social Research Methods* (2004), Oxford University Press, kapitel 1 (side 3-25) (22 sider) + side 70-75 og 272-278 (11 sider). (NB: Bogen er anvendt i ”Sociologisk metode” i februar).

Overheads/Plancher

De anvendte overheads vil være tilgængelige efter forelæsningen.

Litteraturoversigt til videnskabsteori

Bøger

Langergaard, Luise Li, Søren Barlebo Rasmussen & Asger Sørensen (2006), *Viden, videnskab og virkelighed*, Forlaget Samfundslitteratur.

Buch-Hansen, Hubert og Peter Nielsen (2005): *Kritisk realisme*, Roskilde Universitetsforlag.

Artikler i Kompendium til videnskabsteori

Carsten A. Koch: ”Kritisk rationalisme” i Fuglsang, Lars og Poul Bitsch Olsen: *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne*, Roskilde Universitetsforlag, 2004, side 79-111 (33 sider)

Gilje, Nils og Harald Grimen (2002): *Samfundsvidenskabernes forudsætninger*, Hans Reitzels Forlag, kap 7, side 164-199 (36 sider)

Wenneberg, Søren Barlebo (2000): *Socialkonstruktivisme. Positioner, problemer og perspektiver*, Kapitel 4 og 15, side 55-67 og 188-197 (23 sider)

Heine Andersen: ”Samfundsteori, moral og de civile samfund” i Andersen, Heine og Lars Bo Kaspersen: *Klassisk og moderne Samfundsteori* (2005), Hans Reitzels Forlag, 2. udgave, side 479-496 (18 sider)

Heine Andersen: ”Kritisk teori”, i Heine Andersen (red.) (2002): *Videnskabsteori og metodelære. Introduktion* (4. udg.) Samfundslitteratur, side 183-204 (22 sider)

Kapitel samt kort uddrag fra bog anvendt i kurset ”Sociologisk metode”

§Bryman, Alan: *Social Research Methods* (2004), Oxford University Press, kapitel 1 (side 3-25) (22 sider) + side 70-75 og 272-278 (11 sider).

Litteraturliste til forløbet

Knudsen, Lisbeth B. (2007). *Introduktion til demografisk metode*. Syddansk Universitetsforlags Metodeserie for Social- og Sundhedsvidenskaberne. Bind 1. Odense: Syddansk Universitetsforlag

Litteratursøgningskursus

Lær at søge information til jeres projekt.

AUB-kursus 2: Søg dybt!

Kurset bygger videre på det kursus i litteratursøgning, der blev afviklet i efterårssemestret. Du vil blive introduceret til de vigtigste databaser relevante for dit forløbs tema ligesom andre elektroniske muligheder på AUB vil blive præsenteret. Målet er, at øge din bevidsthed om de muligheder for faglig videnstilegnelse, som AUB rummer.